

YAPONIYA UMUMIY O'RTA TA'LIM TIZIMINING

O'ZIGA XOS JIHATLARI

Husenova Maftuna Baxriddin qizi**Buxoro davlat Pedagogika instituti****70110101- Pedagogika nazariyasi va tarixi****Ilmiy rahbar: Ismatova Nigina Baxodirovna, p.f.f.d., (PhD), dotsent**

Annotatsiya: mazkur maqolada Yaponiya umumiy o'rta ta'lim tizimining asosiy xususiyatlari ilmiy tahlil qilinadi. Ta'lim mazmuni, dars jarayonini tashkil etish, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlar, baholash tizimi hamda tarbiya va ta'limning uzviyligi yoritiladi. Yaponiya ta'lim tizimining samaradorligini ta'minlovchi omillar aniq misollar asosida ochib beriladi. Shuningdek, ushbu tajribaning boshqa davlatlar, jumladan O'zbekiston ta'lim tizimi uchun ahamiyati haqida xulosalar keltiriladi.

Tayanch so'z va iboralar: Yaponiya ta'lim tizimi, umumiy o'rta ta'lim, pedagogik yondashuv, intizom, jamoaviylik, baholash tizimi, tarbiya.

Аннотация: В данной статье представлен научный анализ основных особенностей японской системы общего среднего образования. Выделены содержание образования, организация учебного процесса, взаимоотношения учителя и ученика, система оценивания, а также преемственность воспитания и образования. На конкретных примерах выявлены факторы, обеспечивающие эффективность японской системы образования. Также сделаны выводы о значимости данного опыта для других стран, включая систему образования Узбекистана.

Ключевые слова и фразы: японская система образования, общее среднее образование, педагогический подход, дисциплина, командный дух, система оценивания, воспитание.

Abstract: This article presents a scientific analysis of the key features of the Japanese general secondary education system. It highlights the educational content, organization of the learning process, teacher-student relationships, the assessment system, and the continuity of upbringing and education. Specific examples are used to identify the factors that ensure the effectiveness of the Japanese education system. Conclusions are also drawn regarding the relevance of this experience for other countries, including the education system of Uzbekistan.

Keywords: Japanese education system, general secondary education, pedagogical approach, discipline, team spirit, assessment system, upbringing.

Zamonaviy ta'lim tizimlarida nafaqat bilim berish, balki shaxsni har tomonlama rivojlantirish ustuvor vazifa hisoblanadi. Shu jihatdan Yaponiya umumiy o'rta ta'lim tizimi dunyoda yuqori samaradorligi bilan ajralib turadi. Yaponiya maktablari o'quvchilarda intizom, mehnatsevarlik, jamoaviylik va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishga yo'naltirilgan yaxlit tizimga ega.

Yaponiyada maktab yili aprel oyida boshlanib, mart oyida tugaydi. Bu an'ana qishki ta'til uzunligi va yangi o'quv yilining bahor bilan boshlanishi bilan ajralib turadi.

Misol: Bir o'quv yili uchta semesterga bo'lingan:

Birinchi semestr: Aprel - Iyul

Ikkinchi semestr: Sentabr - Dekabr

Uchinchi semestr: Yanvar - Mart

Yapon ta'lim falsafasining asosiy tamoyili - o'quvchini intellektual, jismoniy, axloqiy va estetik jihatdan baravar rivojlantirish. Ta'lim nafaqat akademik muvaffaqiyatga, balki insonning barcha jabhalarini kamol toptirishga qaratilgan.

Misol: Maktab dasturida akademik fanlar qatorida san'at (calligrafiya, an'anaviy musiqiy asboblarni chalish), jismoniy tarbiya va axloq fanlari (dotoku) muhim o'rin tutadi.

Yapon o'qituvchilari nafaqat dars o'tish, balki o'quvchilarning shaxsiy muammolarini hal qilish, klublarga rahbarlik qilish va ma'muriy vazifalarni bajarish kabi ko'plab mas'uliyatlarni o'z zimmalariga oladilar.

Yaponiya umumiy o'rta ta'lim tizimida o'quv dasturlari markazlashgan holda ishlab chiqiladi va butun mamlakat bo'yicha yagona standart asosida joriy etiladi. Fanlar mazmuni o'quvchilarning yosh xususiyatlari va hayotiy ehtiyojlariga moslashtirilgan.

Misol: Boshlang'ich va quyi o'rta maktablarda matematika va tabiiy fanlar real hayot bilan bog'langan masalalar orqali o'qitiladi. O'quvchilar kundalik hayotda uchraydigan vaziyatlarni matematik yechimlar orqali hal qilishni o'rganadilar.

Yaponiya ta'lim tizimining eng muhim jihatlaridan biri tarbiya va ta'limning ajralmasligi hisoblanadi. Axloqiy tarbiya alohida fan sifatida mavjud bo'lsa-da, tarbiyaviy jarayon barcha fanlar va maktab hayoti orqali amalga oshiriladi.

Misol: Maktablarda o'quvchilar sinfxonalarni tozalash, tushlikni birgalikda tashkil etish, maktab tadbirlarida faol qatnashish orqali mas'uliyat va jamoaga sadoqat ruhida tarbiyalanadi.

Maktablar qat'iy kiyim kodeksi (seifuku), soch turmagi va xatti-harakatlar qoidalariga rioya qilishni talab qiladi.

Har yili o'tkaziladigan madaniy festival (bunkasai), sport festivali (undōkai) va sayohatlar (shūgaku ryokō) maktab hayotining ajralmas qismidir.

Har bir sinfda o'quvchilar o'zlarini boshqarish kengashiga ega bo'lib, ular sinf faoliyatini, tozalash jadvalini va boshqa masalalarni tartibga soladilar.

Yuqori o'quv yurtlariga kirish uchun qattiq raqobat o'quvchilarda stress, uyqusizlik va boshqa salomatlik muammolarini keltirib chiqarishi mumkin.

Tizimning qat'iy qoidalari va standartlashtirilgan o'qitish usullari ba'zan individual ijodkorlik va mustaqil fikrlashni cheklashi mumkin.

Yapon maktablarida dars jarayoni o'quvchi faolligiga asoslanadi. O'qituvchi bilim beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi va muhokama jarayonini boshqaruvchi sifatida faoliyat olib boradi.

Darslarda "savol-javob" va "muammo asosida o'qitish" metodlari keng qo'llaniladi. O'quvchilar bir masala yuzasidan turli yechimlarni taklif qiladi va jamoaviy muhokama orqali eng maqbul variant aniqlanadi.

Yaponiya umumiy o'rta ta'lim tizimida jamoaviylik alohida qadriyat sifatida qaraladi. Sinf bir butun jamoa bo'lib, har bir o'quvchi umumiy natija uchun javobgar hisoblanadi.

Sport musobaqalari, madaniy festivallar va sinf tadbirlari jamoaviy ruhda tashkil etiladi. G'alaba yoki muvaffaqiyatsizlik alohida shaxs emas, balki butun jamoa natijasi sifatida baholanadi.

Intizom masalasida esa jazolashdan ko'ra tushuntirish va o'zini nazorat qilish ko'nikmalarini shakllantirishga e'tibor qaratiladi.

Yaponiyada o'quvchilar bilimni baholash faqat test va yozma ishlar bilan cheklanmaydi. O'quvchining darsdagi faolligi, guruhdagi ishtiroki, mas'uliyati va xulq-atvori ham baholash jarayonida inobatga olinadi. O'quvchilar loyiha ishlari, jamoaviy

topshiriqlar va amaliy mashg'ulotlar orqali baholanadi. Bu esa o'quvchining shaxsiy rivojlanishini kompleks baholash imkonini beradi.

Yaponiya umumiy o'rta ta'lim tizimi o'ziga xos yondashuvlari, tarbiya va ta'lim uyg'unligi, jamoaviylik va intizomga asoslanganligi bilan ajralib turadi. Ushbu tizim o'quvchilarni nafaqat bilimli, balki ijtimoiy faol va mas'uliyatli shaxs sifatida tarbiyalaydi. Yaponiya tajribasini chuqur o'rganish va milliy ta'lim tizimlariga moslashtirish ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Yaponiya umumiy o'rta ta'lim tizimi o'zining yagona falsafasi, tashkiliy tuzilmasi, o'qitish metodlari va kuchli maktab madaniyati bilan ajralib turadi. U muvaffalanib akademik bilim, ijtimoiy mas'uliyat, axloqiy qadriyatlar va jismoniy rivojlanishni uyg'unlashtirishga erishadi. Biroq, tizim o'zining muammolari - ortiqcha stress, ijodkorlik cheklovlari va tengsizlik bilan ham yuzma-yuz kelmoqda. Hozirgi islohotlar ushbu kamchiliklarni bartaraf etish va tizimni XXI asr talablariga moslashtirishga qaratilgan. Yapon tajribasini o'rganish dunyoning boshqa mamlakatlari uchun ta'lim sifatini oshirishda qimmatli manba bo'lishi mumkin.

Adabiyotlar:

1. Tsuneyoshi, R. (2001). The Japanese Model of Schooling: Comparisons with the United States.
2. Fujita, H. (2010). Whither Japanese Schooling? Educational Reforms and Their Impact on Ability Formation.
3. OECD (2019). Education Policy in Japan: Building Bridges Towards 2030.
4. Bjork, C., & Tsuneyoshi, R. (2005). Education in Japan: A Comprehensive Analysis of Education Reforms and Practices.
5. Yaponiya Ta'lim, Madaniyat, Sport, Fan va Texnologiya Vazirligi (MEXT) hisobotlari.